

Beynəlxalq Təhsil İcmalı

İçindəkilər

- 02. Portuqaliyada Ali Təhsil Resursları
- 03. Təhsil üzrə Qlobal Tərəfdaşlıq: 2022 Hesabatı
- 04. Təhsildə dövlət-özel tərəfdaşlıqların layihələndirilməsi
- 05. Xarici dilin tədrisində (ingilis dili) təşkilati, texnoloji və pedaqoji şərtlər

Portuqaliyada Ali Təhsil Resursları

OECD-in hesabatında Portuqaliyada dövlət ali təhsil müəssisələrinin necə maliyyələşdirilməsindən bəhs olunur. Eyni zamanda, hesabatda ali təhsil sisteminin strateji inkişafını dəstəkləmək üçün dövlət vəsaitlərindən və ali təhsilin əlçatanlığını təşviq etmək üçün ictimai resurslardan necə istifadə edildiği də öz əksini tapır.

Portuqaliyada ali təhsilin əhatə dairəsi 2020-2021-ci ildə ən yüksək səviyyəyə çatmışdır. Təxminən 412.000 nəfər tələbə ölkənin 106 ali təhsil müəssisəsindən (universitet) qeydiyyatdan keçmişdir. Bu tələbələrin 80%-dən çoxu dövlət universitetlərinə və Politexnik İnstitutlarına, 50%-dən bir qədər çoxu dövlət universitet proqramlarına və təxminən 30%-i isə Dövlət Politexnik Proqramlarına qəbul olmuşdur.

Portuqaliyada 30-34 yaş arası şəxslər arasında ali təhsil səviyyəsi 2012-2021-ci illər arasında 16% artaraq 44%-ə çatmışdır. Bu göstərici isə hal-hazırda Avropa Birliyinə (AB) üzv olan 27 dövlətin orta göstəricisindən yüksəkdir. Portuqaliyadakı ali təhsil müəssisələrinin cari məzunlarının işə qəbul olma ehtimalı daha yüksəkdir. Bu da onların ali təhsili olmayan həmyaşıdlarına nisbətən orta hesabla təxminən 50% daha çox iş imkanı əldə etməsinə gətirib çıxarır. Portuqaliyada bilik tutumlu xidmətlər və yüksək texnologiya istehsalında məşğulluq bir çox OECD ölkələrindən aşağı olsa da, bacarıq tələb edən sektorlarda məşğulluğun növbəti onillikdə güclü şəkildə artacağı proqnozlaşdırılır.

Hesabatda bildirilir ki, əhəmiyyətli uğurlara baxmayaraq, Portuqaliyanın ali təhsil sistemi problemlərlə üzləşir. Portuqaliya əhalisi əksər OECD ölkələrinin əhalisindən daha sürətli yaşlanır. Belə ki, mövcud ali təhsil tələbinin əsas hissəsini təşkil edən 20-29 yaş arası əhalinin 2020-2035-ci illər arasında 13,5% azalacağı, ən böyük azalmanın (üçdə birinə qədər) Alentejo, Şimali bölgə (Norte) və Madeirada baş verəcəyi proqnozlaşdırılır.

Dövlət universitetləri mövcud tənzimlənən təhsil yerlərinin sayından daha çoxunu doldurmağa meyilli olsalar da, bəzi qurumlar, xüsusən Alentejo və Mərkəzi Bölgədə (Mərkəz) Dövlət Politexnik İnstitutlarındakı yerlərə tələb daha dəyişkəndir. Bu səbəblə də artıq universitetlər tələbələri təhsilə cəlb etmək üçün mübarizə aparırlar. Bu demoqrafik tendensiyalar qaçılmaz olaraq ali təhsil sisteminin uyğunlaşmasını tələb edəcəkdir.

Hesabat milli, beynəlxalq sübutlara, məlumat mənbələrinə, habelə Portuqaliyada ali təhsil müəssisələrinə və maraqlı tərəflərlə geniş məsləhətləşmələrə əsaslanır. Bunlara əsasən hesabatda Portuqaliyada təhsil sahəsində yüksək keyfiyyətlərə nail olmaq üçün aşağıdakı tövsiyələr öz əksini tapır:

- Əsas əməliyyat qrantının ayrılması üçün gələcək modelin dizaynının şəffaflıq, ədalətlik və səmərəlilik prinsiplərinə əsaslanmasını və əhalinin sayı azalan regionlardakı ali məktəblər üçün əsas modeldən kənar əlavə dəstək göstərməsini təmin edin.
- Dövlət universitetləri üçün əsas əməliyyat qrantının məqsədinin, o cümlədən tədqiqatların birgə maliyyələşdirilməsinə verdiyi töhfənin gələcək qanunlarda aydın şəkildə müəyyənləşdirildiyinə əmin olun.
- 2027-ci ildən peşəkar ali texniki proqramların maliyyələşdirilməsini əsas maliyyələşdirmə düsturuna inteqrasiya etməyi hədəfləyin.
- Yeni modeldəki əsas maliyyə mənbələrinin dəyişənlərinin hamısını və ya əksəriyyətini öyrənənlərlə əlaqəli sadə parametrlərlə əlaqələndirin.
- Qəbulla yanaşı, çıxış parametrlərindən (verilən dərəcələr və doktorluq dərəcələri) istifadə etməyi düşünün.

Ali təhsil sisteminin gələcək inkişafının dəstəklənməsi

- 2024-cü ildən dövlət ali təhsil sisteminin davamlı inkişafı üçün yeni milli strategiyanın hazırlanması və qəbul edilməsi.
- Dövlət ali təhsil sistemini demoqrafik dəyişikliklərə uyğunlaşdırmaq üçün aydın və real bir yanaşmanın qəbul edilməsi.

Ali təhsil müəssisələrindən institusional profillər və real inkişaf strategiyaları hazırlamaq

- Hökumət və hər bir ali təhsil müəssisəsi arasında dörd il müddətinə bağlanan müqavilə ilə dövlət ali məktəbləri üçün institusional müqavilələr sistemini tətbiq edin.
- İnstitusional saziş sistemini təşkil etmək və hər il irəliləyişə nəzarət etmək üçün kiçik katiblik yaradın.
- İnstitusional planların qiymətləndirilməsinə və nəzərdə tutulan nəticələrin əldə edilməsinə beynəlxalq ekspertləri rəyçi kimi cəlb edin.
- Mövcud məlumatların toplanması proseslərindən istifadə edərək, mümkün olduqda illik monitoring aparın.

Bütün dövlət ali təhsil müəssisələrinə strateji inkişaf üçün maliyyə ayırın və uyğunlaşmaya ən çox ehtiyacı olan qurumlara dəstək olun.

- Bütün dövlət ali təhsil müəssisələrinə çoxillik strateji inkişaf üçün maliyyə vəsaitlərinin ayrılmasını təmin edin (məsələn, əsas maliyyələşdirmə zərfinin 5%-i).
- Strateji inkişaf fondlarına əlavə olaraq, ən böyük restrukturizasiya ehtiyacları olan qurumlara düzəliş maliyyəsi təmin edin.

Mövcud ali təhsil üçün resursların təmin edilməsi

- Ali təhsil sistemində kampusların fiziki əlçatanlığını qorumaq.
- Diqqəti ali təhsil proqramları üçün ərazi əhatəsinin təmin edilməsinə yönəltmək.

Ən çox ehtiyacı olan tələbələrə maddi dəstəyi artırarkən təhsil haqqı səviyyələrini sosial-iqtisadi meyarlarla əlaqələndirməyi nəzərdən keçirin.

- Daha diqqətli bir yanaşma, məhdud mənbələrdən daha səmərəli istifadə etməyə və ən çox ehtiyacı olanlara fayda gətirməyə imkan verməsi üçün təqaüd alanlar üçün ən aşağı ödəniş və digər tələbələr üçün daha yüksək ödəniş ilə fərqli bir təhsil haqqı sistemi tətbiq edin.
- Təqaüd alanlar üçün +Superior proqramının nəticələri hərtərəfli qiymətləndirilməmişdir. Buna görə də Superior proqramının müstəqil qiymətləndirilməsini həyata keçirin.

Ərazi üzrə tələbə xidmətlərinə daha ədalətli investisiya qoyuluşunu təmin etmək

- Dövlət ali məktəbləri arasında tələbə xidmətlərinə qoyulan sərmayənin hər tələbəyə düşən səviyyəsinin cari dəyişməsinə təhlil edin və minimum təminat səviyyələri ilə bağlı vəziyyəti nəzərdən keçirin.
- Gələcəkdə investisiyaları dövlət tərəfindən maliyyələşdirilən tələbə yataqxanalarına və bu istiqamətdə ən çox ehtiyac olunan yerlərə yönəldin.

Təhsil üzrə Qlobal Tərəfdaşlıq: 2022 Hesabatı

Təhsil üzrə Qlobal Tərəfdaşlıq Təşkilatı (GPE) əvvəlki strateji planında öz əksini tapan təhsil sistemlərinin islahatı ilə bağlı mövcud sübutlara əsaslanır. Bu əsasda 2021-2025-ci illəri əhatə edən yeni strateji planı (GPE 2025) təqdim etmişdir. “Təhsil üzrə Qlobal Tərəfdaşlıq (GPE) 2025”in məqsədi üzv ölkələrdə təhsil sistemlərini transformasiya etməklə giriş, öyrənmə və gender bərabərliyində irəliləyişi sürətləndirməkdir.

Təhsil üzrə Qlobal Tərəfdaşlıq 2025-ci ilə qədər aşağıdakı məqsədlərin həllini hədəfləyir. “Təhsil üzrə Qlobal Tərəfdaşlıq 2025” (GPE), stimullaşdırıcı məqsəd kimi qlobal, milli tərəfdaşları və mənbələri səfərbər etmək; gender əsaslı sektorun planlaşdırılmasını, monitorinqini yaxşılaşdırmaq; donorlar arasında koordinasiyanı təşviq etmək; təhsilin maliyyələşdirilməsini yaxşılaşdırmaq; tərəfdaş ölkələrin innovativ müdaxilələrini həyata keçirmək; geniş miqyasda nəticələr əldə etmək imkanlarını gücləndirmək.

Keyfiyyətli tədrisdə maneələrin aradan qaldırılması öyrənmədə irəliləyişin sürətləndirilməsində rol oynaya bilər. 2020-ci ilin statistikasında ibtidai və orta təhsil səviyyəsində müəllimlərin müvafiq olaraq 77 və 72%-i tərəfdaş ölkələr üzrə minimum ixtisas standartlarına cavab verdiyi aydın olmuşdur. Buna baxmayaraq, minimum standartlara cavab verən müəllimlərin olması, tədrisin mütləq yaxşılaşmasına səbəb olmur. Belə ki, yüksək ixtisaslı müəllimlərə sahib tərəfdaş ölkələr təlim nəticələrinə görə hələ də geridə qalır. Bu qeyri-müəyyənlik müəllim hazırlığı proqramlarının gücləndirilməsini və təlim nəticələrində tərəqqini dəstəkləmək üçün ixtisaslı müəllimlərdən daha səmərəli istifadənin zəruriliyini tələb edir.

Hesabatda bildirilir ki, şagirdlərin ibtidai və orta təhsili başa vurma göstəriciləri 2015-2019-cu illər arasında bir qədər yaxşılaşıb. Lakin bu istiqamətdə 2020-ci ildə yenidən azalma müşahidə olmuşdur. 2020-ci ildə Təhsil üzrə Qlobal Tərəfdaşlıq Təşkilatına (GPE) üzv ölkələrin ibtidai və orta təhsil üzrə göstəriciləri 2025-ci il üçün nəzərdə tutulan orta milli hədəfdən 5 və 10% aşağı olmuşlar.

Həmçinin hesabatda bildirilir ki, son illərdə Təhsil üzrə Qlobal Tərəfdaşlıq Təşkilatına üzv olan ölkələrdə təhsildən yayınma hallarında artımlar müşahidə olunmuşdur. Belə ki, 2015-2020-ci illər arasında təhsildən yayınan ibtidai və orta məktəb şagirdlərinin sayı 135 milyon nəfərə çatmışdır. Proqnozlar göstərir ki, hazırkı irəliləyiş tempi nəzərə alındıqda 2025-ci ilə qədər təhsildən yayınan uşaqların sayı cəmi 5 milyon azalacaqdır. Bu problemlərin aradan qaldırılması istiqamətində “Təhsil üzrə Qlobal Tərəfdaşlıq (GPE) 2025” təhsil sistemlərini dəyişdirərək bütün uşaqlar üçün giriş və öyrənmə nəticələrini sürətləndirməyi hədəfləyir. Bundan əlavə, Təhsil üzrə Qlobal Tərəfdaşlıq Təşkilatının (GPE) təhsildə gender bərabərliyinə nail olmaq üçün gender əsaslı sektorun planlaşdırılması, siyasəti və monitorinqini dəstəkləməkdir. Bu əsasda Təhsil üzrə Qlobal Tərəfdaşlıq Təşkilatının (GPE) Müstəqil Texniki Məsləhət Şurası (ITAP) bütün uşaqların təhsilə çıxışını təmin edən qanunların mövcudluğunu yoxlamaq məqsədilə araşdırma aparmışdır. Konqo Demokratik Respublikası, Keniya və Tacikistanda bütün uşaqların təhsil hüququnu təmin edən qanunvericilik bazasının mövcudluğu aşkar edilmişdir. Qanunların mövcudluğuna baxmayaraq, Müstəqil Texniki Məsləhət Şurasının (ITAP) qiymətləndirmələri zamanı vaxtında və dəqiq gender bölgüsü barəsində yetərli məlumatların, dövlət məmurları tərəfindən genderlə bağlı təlimlərin olmaması, gender əsaslı monitorinq mexanizmlərinin məhdudluğu aşkarlanmışdır.

Hesabatda tərəfdaş ölkələrdə təhsil sistemlərinin transformasiyası, maliyyə resursları və tərəfdaş ölkələrin daxili maliyyələşmədə müəyyən irəliləyişlər əldə etdikləri də öz əksini tapmışdır. Belə ki, 2021-ci ildə tərəfdaş ölkələrin 71%-i (62 ölkədən 44-ü) 20% göstəriciyə nail olmuşdur ki, bu da 2020-ci ilə müqayisədə təhsil xərclərinin payının artımı deməkdir. Təhsil xərclərinin payı 2020-ci ildə 1,2% azalmış, 2021-ci ildə isə 0,2% artmışdır. Bu da, təhsilin maliyyələşdirilməsinin pandemianın təsirlərindən hələ tam bərpa olunmadığını göstərir. 2021-ci ildə təhsil sahəsinin daha effektiv maliyyələşdirilməsi çağırışından sonra Təhsil üzrə Qlobal Tərəfdaşlıq Təşkilatına (GPE) üzv ölkələr 2025-ci ilə qədər təhsil sisteminə ən azı 196 milyard ABŞ dolları məbləğində maliyyə vəsaiti ayırmağı proqnozlaşdırır.

Tərəfdaş ölkələrin potensialını gücləndirmək və sistemin transformasiyasını dəstəkləmək üçün “Təhsil üzrə Qlobal Tərəfdaşlıq (GPE) 2025” müxtəlif grant layihələri hazırlamışdır.

Grantların nailiyyətləri baxımından, 2022-ci maliyyə ilində grant agentləri cəmi 106,766,151 nəfər tələbənin Təhsil üzrə Qlobal Tərəfdaşlıq fondunun (GPE) grantlarından müxtəlif dərəcədə faydalandığını bildirmişdir. Təhsil üzrə Qlobal Tərəfdaşlığın (GPE) grant maliyyələşdirməsindən istifadə etməklə tərəfdaş ölkələr 56,189,846 dərslük paylayıb (2021-ci ildə paylanmış dərslüklərin sayından iki dəfə çoxdur), 675,522 müəllim təlim keçib (2021-ci ildən 132% çox) və 8,505 sinif otağı tikib və ya təmir edib (2021-dən 45% çox). Bu grantların böyük bir hissəsinin 2023-cü maliyyə ilində başa çatması gözlənilir.

Təhsil üzrə Qlobal Tərəfdaşlıq təşkilatının (GPE) üzv ölkələrdə sistem dəyişikliklərini dəstəkləmək üçün bilikləri uğurla səfərbər edir. Təhsil üzrə Qlobal Tərəfdaşlığın (GPE) bilik və innovasiya mübadiləsi proqramı 70 tərəfdaş ölkəni əhatə edir, dəstəkləyir və 36 ölkədə 53 layihəni maliyyələşdirir. Bu layihələr nəticəsində vətəndaş cəmiyyəti ümumilikdə 30 ölkədə təhsil sektoruna töhfə verə bilmişdir.

2022-ci ilin iyun ayına olan məlumata görə isə donorlar Təhsil üzrə Qlobal Tərəfdaşlıq (GPE) Fonduna 802 milyon dollar töhfə vermiş və 2021-2025-ci illər üçün 4 milyard dollarlıq vədlərinin təxminən 21%-ni yerinə yetirmişlər.

Təhsildə dövlət-özəl tərəfdaşlıqların layihələndirilməsi

Təhsildə effektiv nəticə əldə etmək üçün dövlət-özəl tərəfdaşlıqların (PPP) qarşılıqlı əməkdaşlığı innovativ olmalı, məktəbləri məsuliyyətə cəlb etməli, hesabatlılığını təmin etməli, valideynlər və şagirdləri maarifləndirməli və müxtəlif təhsil müəssisələrini əməkdaşlığa təşviq etməlidir. Davamlı və səmərəli həllə nail olmaq üçün aydın hüquqi və tənzimləyici baza çox vacibdir.

Məqalədə tərəfdaşlıq geniş şəkildə şərh olunur və aşağıdakıları əhatə edir:

- Qeyri-dövlət/özəl təminatçılara müstəqil məktəblər;
- qeyri-hökumət təşkilatları;
- inanca əsaslanan provayderlər;
- həmçinin ödənişli özəl məktəblər.

Təhsildə dövlət-özəl tərəfdaşlığı

Təchizatçılar tərəfindən yeniliyi təşviq edin: Təhsildə ən yüksək nailiyyətləri əldə edən ölkələrin əksəriyyəti öz məktəblərinə resursların, kadrların və təhsil məzmununun idarə edilməsində əhəmiyyətli muxtariyyət verir.

Təchizatçıları məsuliyyətə cəlb edin: Əgər məktəblərə qərar qəbul etməkdə muxtariyyət verilsə, onlar əldə etdikləri nəticələrə görə cavabdeh olarlar.

Valideynlərin və şagirdlərin səlahiyyətlərinin artırılması: Valideynlər və şagirdlər üçün seçim çoxluğundan, növündən, şagird bacarıq və qabiliyyətindən asılı olmamalıdır.

Təchizat müxtəlifliyini təşviq edin: Daha müxtəlif təchizatçıların rəqabətliyinin asanlaşdırılması, artırılması nəticələrə müsbət təsir göstərə bilər. Nəticədə, təchizaçılar cəmiyyət və eləcə də dövlət qarşısında birbaşa cavabdeh olurlar.

Dizayn əsasdır.

Təhsildə dövlət-özəl tərəfdaşlığının effektivliyi nədədir?

Adekvat təklif: Özəl qurumlar, xüsusən də qənaətbəxş fəaliyyət göstərməyən yerlərdə dövlət qurumları olmadıqda qüvvəyə minir.

Hədəf: Ədaləti təşviq, əlavə dəyər yaratmaq üçün müasir məktəb binaları ilə təmin etmək və özəl məktəbləri onlarla müqavilə əsasında əməkdaşlığa dəvət etməklə dövlət sektorunu cəlb edən Təhsildə dövlət-özəl tərəfdaşlığı modeli aztəminatlı ailələrdən olan şagirdlərə dəstək ola bilər.

Büdcə: Təhsildə dövlət-özəl tərəfdaşlıq xərclərini azaltmaqla və keyfiyyəti qoruyaraq, sistemi daha səmərəli hala gətirməklə təhsilə töhvə verə bilərlər.

Sistemli yanaşma: Təhsildə dövlət-özəl tərəfdaşlıqlarının əsas məqsədi aşağı nəticə göstərən məktəblərdə yaranmış kadr məsələləri və ya kurikulum/standartlar kimi məhdudiyyətləri araşdırmaqdır.

Muxtariyyət: Təhsildə dövlət-özəl tərəfdaşlıqlar hesabatlılıq çərçivəsində fəaliyyət göstərməlidir.

Təhsildə dövlət-özəl tərəfdaşlığı nə zaman az təsirli olur:

Kifayət qədər maarifləndirici məlumat olmayanda: Şagirdlər və ailələr düzgün seçim etməlidirlər.

Hesabatlılıq tətbiq edilmir: Özəl məktəblər ümumtəhsil sisteminin bir hissəsi olmalı, nailiyyətlər dərc edilməli və aztəminatlı ailələrin fəal iştirakını təşviq etməlidirlər.

Mövcud potensial məhdudiyyətlər: Təhsildə dövlət-özəl tərəfdaşlığı razılaşdırılmalı olan bir müqavilədir.

Mövcud vəziyyətlər barədə ictimaiyyətə məlumat verilmir.

Yalnız resursların təminatı: yalnız resursları təmin edən Təhsildə dövlət-özəl tərəfdaşlıqlar öyrənməyə kömək etmir, təhsil xidmətinin göstərilməsinə də cəlb edilməlidir.

Təhsildə dövlət-özəl tərəfdaşlıqlar özəl məktəblər yerləşən ərazilərə diqqət yetirməli, məktəblərdə imtahanların keçirilməsini təmin etməli və proqramı planlaşdırmaq/hazırlamaq üçün vaxt ayırmalıdır.

Liberiyada təhsildə dövlət-özəl tərəfdaşlıq dizaynı

Hökumət 93 dövlət ibtidai məktəbini idarə etmək üçün özəl təşkilatlarla əməkdaşlıq edərək onlara tam muxtariyyət verdi. Qiymətləndirmə göstərdi ki, model şagirdlərin akademik nəticələrini əhəmiyyətli dərəcədə yaxşılaşdırıb. Müəllimlər daha yüksək ixtisasa yiyələnib. Təhsil müəssisəsində tədrisin keyfiyyəti yüksəlib. Şagirdlər və valideynlər tədrisdən məmnunluqlarını ifadə edib. Bununla belə, proqram üzrə aparılan tədqiqatların əksəriyyəti proqramın bütövlüyünü qorumaq üçün hökumətin nəzarətinin artırılmasını tövsiyə edir.

Hollandiyada təhsildə dövlət-özəl tərəfdaşlıq dizaynı

Ümumilikdə heç bir fərq yoxdur və ölkə beynəlxalq qiymətləndirmələrdə yüksək bal toplayır. Bununla belə, model ciddi şəkildə tədqiq edildikdə, seçim üçün müsbət təsirlərin olduğu göstərilir. Bu, dövlətin özəl məktəbləri necə idarə edə biləcəyinə dair ən yaxşı təcrübə nümunəsi olmağa davam edir.

Pakistanda təhsildə dövlət-özəl tərəfdaşlıq dizaynı

Dövlət-özəl tərəfdaşlıq modelinə Pəncab Təhsil Fondunun Vəqf Yardımlı Məktəbləri (FAS), Təhsil Vauçer Sxemi (EVS), Yeni Məktəb Proqramı (NSP) və hökumətin Pəncab Məktəbinə Dəstək Proqramı (PSSP) daxildir. İki milyondan çox uşaq təhsildə dövlət-özəl tərəfdaşlıq modeli vasitəsilə təhsil müəssisələrinə qeydiyyatdan keçib. Qiymətləndirmələr şagirdlərin, müəllimlərin, sinif otaqlarının, təlim resurslarının sayına və təlim nəticələrinə müsbət təsir göstərir. Proqramlar müvafiq hüquqi bazaya, güclü qərar qəbul etmə mexanizmlərinə, şəffaf prosesə, səmərəli əməkdaşlıq müqavilələrinə, xidmətlərin göstərilməsi və infrastruktura dair ilkin razılaşmalara, tərəfdaşlar üçün məlumatların yer aldığı veb-sayta, monitoring və qiymətləndirməyə malikdir.

Xarici dilin tədrisində (ingilis dili) təşkilati, texnoloji və pedaqoji şərtlər

Məqalədə Qazaxıstanda xarici dil fakültəsində təhsil alan tələbələrin diferensiallaşdırılmış tədris səriştələri öz əksini tapmışdır. Araşdırmanın nəticələrinə görə, xarici dil departamentində təhsil alan tələbələrin “planlaşdırma” ölçüsünə görə səriştəyə malik olduqları, təcrübə və qiymətləndirmə üzrə səriştələrinin isə orta səviyyədə olduğu müəyyən edilmişdir.

Diferensiallaşdırılmış təlimdə tələbələrin tək cə bilik səviyyəsi deyil, həm də yüksək idraki səviyyələrə yüksəldilməsi nəzərdə tutulur. Diferensiallaşdırılmış təlim zəngin və effektiv şəkildə planlaşdırılsa da, onun praktika çevrilməsində çox vaxt problemlər yaranır. Belə ki, müəllimlər tədrisi fərqləndirdiklərini desələr də, bunu tam yerinə yetirməyiblər. Məsələn, müəllimlər materialları şagirdlərin maraqlarına uyğun müxtəlifləşdirdiklərini düşünsələr də, müəyyən edilmişdir ki, onlar hər dəfə müxtəlif maraqlara uyğun, lakin bütün qrupun istifadə edə biləcəyi bir növ materialdan istifadə edirlər. Diferensiallaşdırılmış təlimata əsasən, sinif mühitində eyni vaxtda müxtəlif maraq sahəsinə və öyrənmə səviyyəsinə görə materialların seçilməsi, tələbələrə lazımi təlimatlar verməklə istədikləri materialdan istifadə etmək imkanı vermək lazımdır. Məqalədə bildirilir ki, Qazaxıstanda diferensiallaşdırılmış təhsilin tətbiqi orta səviyyədədir.

Lakin araşdırmada o da qeyd olunur ki, müəllimlər real vəziyyəti tam əks etdirə bilmirlər. Müəllimlərin kifayət qədər diferensiallaşdırılmış təlimatın tətbiqi bacarıqlarına malik olmadıqları məlum olmuşdur. Şagirdləri tanımaq asan olsa da, müəyyən edilmişdir ki, müəllimlər onları uyğun fəaliyyətə və tapşırıqlara yönəltməkdə çətinlik çəkirlər. Araşdırmasının nəticələrinə görə ingilis dili müəllimləri digər sahələrlə müqayisədə effektivlik baxımından daha aşağı bal toplayıblar. Belə ki, buna müəllimlərin ingilis dilini səmərəli tədris edə bilməməsi, məktəblərdə xarici dillərin tədrisi üçün zəruri infrastruktur, innovativ təlim mühitinin olmaması təsir göstərib.

Tədqiqatın digər nəticəsinə görə, xarici dil fakültəsində təhsil alan tələbələr diferensial təlim və akademik nailiyyət səviyyəsinə görə də fərqlənirdi. 3-cü və 4-cü kurslarda təhsil alan tələbələr aşağı kurs tələbələri ilə müqayisədə nisbətən aşağı akademik nailiyyətlər göstərsələr də, yüksək özünüidarəetmə səviyyələri əldə etmişlər. Məqalədə qeyd olunur ki, diferensiallaşdırılmış təlimin effektivliyinin qavranılmasını təkmilləşdirmək üçün üsullar işlənib hazırlanmalı və xüsusilə müvəffəqiyyətli tələbələrin olduğu kurslarda tətbiq edilməlidir.

Diferensiallaşdırılmış təlimdə tələbələrin özlərini qiymətləndirməsi, maraq və bacarığına uyğun qrupa keçməsi təmin edilir. Məlumdur ki, Qazaxıstanda xarici dil öyrənmə səviyyəsi digər ölkələrlə müqayisədə aşağıdır. Buna səbəb ingilis dili müəllimlərinin təlim prosesində səriştəsinin olmaması və ənənəvi tədris metodlarından istifadə etmələri göstərilə bilər. Bu səbəbdən də, diferensiallaşdırılmış təlim xüsusilə öyrənmədə çətinlik çəkən dərslər və fənlərdə effektiv modeldir.

Tədqiqatda müzakirə olunan digər məsələ xarici dil fakültəsində təhsil alan tələbələrinin pedaqoji səriştələri ilə bağlıdır. Xarici dil fakültəsində təhsil alan tələbələrin orta pedaqoji səriştəyə malik olduqları müşahidə edilmişdir. Lakin xarici dil üzrə təhsil alan tələbələrinin sinif və akademik səviyyələri artdıqca pedaqoji səriştələrinin də yüksəldiyi müşahidə edilmişdir.

Tədqiqatda müzakirə olunan digər dəyişən xarici dil fakültəsində təhsil alan tələbələrin texnoloji bacarıqları ilə bağlıdır. Xarici dil üzrə təhsil alan tələbələrin texnoloji bilik səviyyəsinin yuxarı və ya orta səviyyədə olduğu müşahidə edilmişdir. Bundan əlavə, bütün sinif səviyyələrində xarici dil üzrə təhsil alan tələbələrin bərabər texnoloji biliklərə malik olduğu, akademik uğur səviyyəsi artdıqca texnoloji səriştələrinin daha da yüksəldiyi müşahidə edilmişdir.

Məqalədə bildirilir ki, XXI əsrdə TPACK (Texnoloji-pedaqoji məzmun bilik çərçivəsi) çərçivəsinin təşviqində texnoloji, pedaqoji və məzmun bilikləri mühüm rol oynamışdır. Xarici dil müəllim namizədlərinin İKT-nin sinif mühitində istifadəsi ilə bağlı bilik, bacarıq və səriştələrə malik olması böyük əhəmiyyət kəsb edir. Müəllim hazırlığında texnologiyadan istifadənin real təcrübələri həm sinifdə, həm də gündəlik istifadədə münasibət və effektivlik üçün güclü müəyyənədicidir.

Bundan əlavə, araşdırmada hazırkı İKT səviyyəsi artdıqca, xarici dil hazırlığı üzrə müəllim namizədlərinin pedaqoji bilik və bacarıqlarının da artdığı müşahidə edilmişdir.

Xarici dil fakültəsində təhsil alan tələbələrin mövcud şəraitə uyğun olaraq diferensiallaşdırılmış təlimi tətbiq etmə səviyyələri ilə onların səriştəliliyi arasında müsbət korrelyasiya mövcuddur. Başqa sözlə desək, müəllimlər tədris təcrübəsində nə qədər səriştəli olsalar, bir o qədər də tədris prosesində uğur qazana bilərlər. Hesab edilir ki, xarici dil fakültələrində təhsil alan texnoloji, pedaqoji səriştə və bacarıqlara malik olan tələbələr xarici dilin tədrisində zəngin, yaradıcı metodlardan səmərəli istifadə edəcəklər.

Nəticə olaraq, xarici dil fakültəsində təhsil alan namizədlərdən diferensiallaşdırılmış tədris yanaşması ilə bağlı dərslər planları hazırlayıb həyata keçirmələri, nəzəriyyə və praktikanın birgə tətbiqi, mentorların dəstəyi sayəsində təcrübəli dərslər planları hazırlamaları tövsiyə olunur. Bütün bunlar göstərir ki, Qazaxıstanda xarici dil fakültələrində tədrisin diferensiallaşdırılması ilə bağlı kurslar keçirilə bilər. Fərqləndirilmiş tədris yanaşması ilə bağlı kompetensiyalar əldə etmək üçün kursun məzmununu hazırlanarkən ali təhsil müəssisəsi və təhsil fakültələri əməkdaşlıq edə bilər.

